

אן איגרתל פון ווילנע

א אידישער "טאטו" אין תל אביב

פארוואָס האָט אַ יונגער ישראלידיקער סטודענט פון פילאָסאָפיע זיך געמאַכט אויפן אָרעם אַ טאטו אויף אידיש?

קאָפיטעלעך אידיש (ד)

פון הירשע-דוד כ"ץ (ווילנע)

שבתים און שבתות, און (להבדיל), שטותים און שטויות

ער באַזאָוסטער און אידיעלער, איבערגעבענער אידישער היסטאָריקער, פּראָפּ. דוד=אליוה פּישמאַן פון ניו יאָרק טוט אַ פּרעג וועגן דעם, פּאַרוואָס אויף אידיש איז דאָ אַזאַ דין פון רבים (פלוראַל) וואָס איז גורם, "שבתים" און "שליחים", און ניט ווי ס'וואָלט געמעגט זיין לויטן די קוקן פון לשון-קודש פון וואַנעט די ווערטער שטאַמען אָפּעס: "שבתות" און "שליחות" (אָדער "שליחים").

שטותים אָדער שטויות?

זי דערגרייךט מיר, הייסט דאָס, פּוֹן אַ קשיא ביז אויף אַ שאלה. די שאלה איז: צי אַרְיֵן מן פּרוּכירן, צופּאַסן? אידיש צו דעם העברעאישן ריקורד? לאַ מיט אַן אָלף!

אידיש איז אידיש, און העברעאיש איז העברעאיש. אַזעלכע ווערטער ווי, "זכותים", "שליחים", "שבתים" און "להבדיל", "שטותים" זיינען אינגאַנצן העברעאיש. פון שטאַנדפּונקט פון זייער פּראַקטיקער געניט, דאָס הייסט, פון שטאַנדפּונקט פונעם סאַמעאַָונעם חומרי גופּא. מי דער שורש און סיי די ענדונג שטאַמט אָפּ פון לשון קודש. דאָס איז אַלץ זייער ריכטיק און וויכטיק פאַר דער געשיכטע. וואָס שייך אָבער דעם לעבעדיקן מהות פון דיאַ לעבעגעניסן און דער סיסטעם שפּראַך וואָס רופט זיך אַן אידיש, זיינען זיי אינגאַנצן און דורכאויס: אידיש. ניט נאַר זייער פּאַזעטיק, נאַר מיטן עצם גייסט, מיטן ניוואָס און די אָלע אידיש=אידישעלעכע חנדלעך=רמזימלעך און געפילן וואָס אַן עכטער אידישער וואָרט טוט אַרויסרופּן.

קיפּור הרב: עס איז אויף אידיש אַ טעות, אַ סימן פון חולשאַ ממשי, אַז מען גייט און מ'פאַרבייט אידישע ווערטער אָדער קאַנטרווירטיזשן אויפן סטן פון העברעאיש. דאָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים". וואָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים". וואָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים". וואָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים".

דער "אידישער טאַטו" אין תל אביב

מעשה הייבט זיך אָנעט, ווי דער שטייגער איז, מיט אַ מעשה שהיה: פּאַראָדירן האָט אונדז דער פּראָפּעסאָר פּאַרעט און איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים". וואָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים". וואָס איז חל למשל אויף, "שבתות" און "שבתים".

די רעדאַקציע באַדויערט זייער אַ פּאַרדריסלעכע טעכנישן פעלער און לעצטן נומער. דער טעקסט איז געלעזט, עס פּי טעות געווען אַ מעכאַנישער איבערדריק פון קאָפיטעלעך (א). מיר בעטן מחילה און גיבן דאָ דעם פּולן ריכטיקן אַרטיקל ("קאָפיטעלעך אידיש ד") מיט די שייכותדיקע בילדער. וטעות לעולם חוזר

געוועזענע "נאַבעל"- פרייז געווינער שרייבן אונטער אויפרוף קעגן איראנער רעזשים

באַקאַנטער הורבן-מקונן אלי וויזעל, און אַליין אַ נאַבעל-געווינער, האָט אַראַנזשירט דעם אַנאַנס פון שלמה שמיר

יר אַרף פּרעזיק געוועזענע געווינער פון דער, נאַבעל"-פרעמיע, פון מערערע לענדער, האָבן פּאַרגאַנגענעם זונטיק פּאַרעפּטלעכט אַן אַנאַנס אין דער, ניו-יאָרק טיימס", וואו דער רעזשים פון מאַכמוד אַכמעדזשינאַד אין איראַן ווערט שאַרף קריטיקירט פאַר דעם, אַנטערדריקונג רעזשים" אין טעהעראַן, און פאַר פּאַרלעצן מענטשן רעכט אין איראַן. זיי האָבן אַרין געוואָרט, אַז דער איראַנישער באַוואַפּענונגס פּאַראַגראַם צו בויען נוקלעארע וואַפּען איז, אַ סכנאַ פאַר דער מענטשהייט".

אליעזר וויזעל, אַליין אַ נאַבעל-פרייז געווינער אין 1986, איז געווען דער וואָס האָט צונויפגעזאַמלט די אַנטערשריפטן פון די 44 באַערטע ארץ דעם אַנאַנס.

אין דעם אַנאַנס, וואָס איז געוואָרן צו פּרעזידענט אַבאַמאַ, ווי אַרין צו די פּרעזידענט פון פּאַנאָקרייך און רוסלאַנד, צום ברייטישן פרעמיער און צו דער דייטשישער קאַנצלערין, שרייבן די נאַבעל-געווינער צווישן אַנדערן: "ווי אַלע קענען מיר זיך צוקוקן וואַרען צו דעם סקאַנדאַל, וואָס אַנטוויקלט זיך אין איראַן?"

דער אַנאַנס איז אַרין פּאַרעפּטלעכט געוואָרן ארץ אַ פּולער זייט אין "העראַלד טריביון", וואָס דערשיינט אין איראַפּע. דאָס איז אַ טייל פון אַן אינטערנאַציאָנאַלן אויפגעלענגט קאַמפּיין, וואָס אלי וויזעל, דער מקונן פון אידישן תּורה אין איראַפּע, פּרסאַן שוין אַ לענגערע צייט קעגן איראַן. לעצטנס האָט וויזעל אַרין אויפגעטראַטן פאַר די פּאַרלאַמענט פון אונגאַרן און איטאַליע, וואו ער האָט געוואָרט וועגן דער סכנאַ פאַר דער וועלט מצד דעם אַכמעדזשינאַדירטע רעזשים אין איראַן.

אין אַ געשפּרעך, וואָס אַרין האָב פּאַריקע וואָן געהאַט מיט אליעזר וויזעל, האָט ער מיר דערציילט וועגן זיינע פּאַריבונדונגען מיט וועלט פּירער און וועגן זיינע אויפטרעטן ביי אינטערנאַציאָנאַלע קאַנפּערענצן, וואו ער וואָרט וועגן דער סכנאַ פון איראַן פאַר דער וועלט.

עס איז די פליכט פון די פּירער פון אַלע לענדער איבער דער וועלט, צו אַרעסטירן אַכמעדזשינאַד און אים טעלע האָט איבערגעלעבט אין אינטערנאַציאָנאַל געריכט אין האַג, ארץ דער באַשולדיקונג פון אַפּן העצן צו פּאַרניכטן אַ פּאַלץ (נעמעל, ישראלי), האָט וויזעל געוואָנט.

אין אַ טראַדיציאָנעלן וואָס ווערט געבאַפּט, דאַרף גע'משט ווערן ארץ דער באַשולדיקונג פון פּאַרברעכנס קעגן דער מענטשהייט, האָט וויזעל צוגעגעבן.

לי וויזעל, אַ געברירענער אין סיגעט, אונגאַרן, פון וואַנעט ער איז דערפּאַרטירט געוואָרן קיין אוישוויץ וואו ער האָט איבערגעלעבט מיט ניסיניסיס, פּאַרדער פון דער רעגירונג אין אונגאַרן צו פּענעצן די אַרטיקל פון דער נאַצי אַקּוּפּאַציע תקופה, וואָס וועט - לויט וויזעל'ן - אויפדעקן די שוידערלעכקייט פון די רדיפות און פּאַרברעכנס קעגן אירן, וואָס די אונגאַרישע אַרמיי און פּאַליציי האָבן דורכגעפירט אין צייט פון תּורכן.

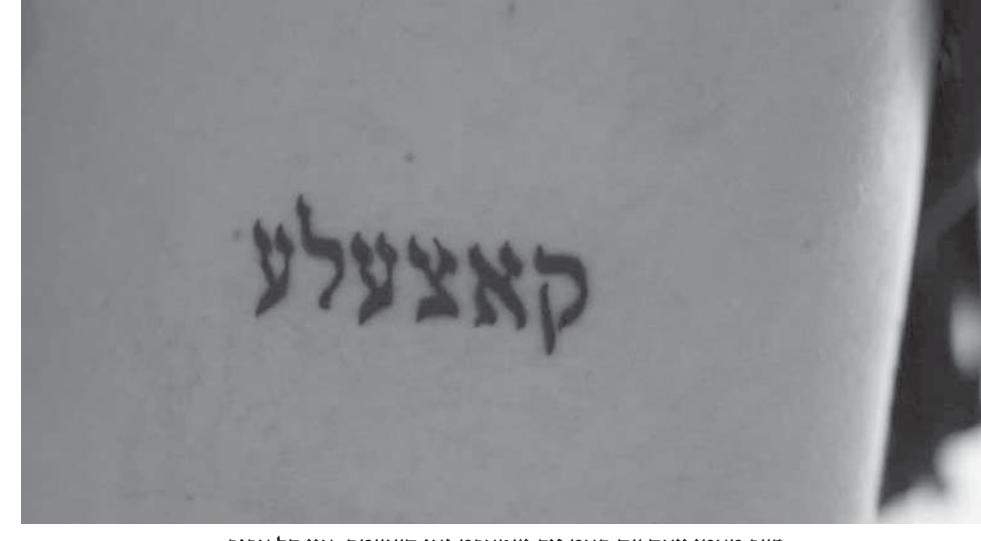
ער פּאַרלאַנגט און פון דער אונגאַרישער רעגירונג, צו פּאַרעפּטלעכן די ליסטע מיט די נעמען פון די זעקס הונדערט טויזנט אידן, וואָס זיינען אין 1944 דערפּאַרטירט געוואָרן אין די נאַצישע קאַנצענטראַציע און מאַרד-לאַגערן.

אין אַ געשפּרעך מיט מיר, האָט אלי וויזעל ארץ שאַרף קריטיקירט דעם ריכטער ריטשארף גאַלדסטאַן, וועלכער האָט פּאַרעפּטלעכט דעם גאַלדסטאַן באַריכט, און וועלכע ער באַשולדיקט ישראלי אין, קריגס פּאַרברעכנס" בעת איר מלחמה קעגן, כאַמאַס" אין עזה, אָנהויב 2009. ער באַצייכנט דעם גאַלדסטאַן באַריכט אַלס אַ, פּאַרברעכען קעגן אידישן פּאַלץ."

גאַלדסטאַן'ס גרייז איז געווען, וואָס ער האָט לכתחילה איינגעשטימט אָנצונעמען דעם מאַנאַט פון דער מענטשן רעכט קאָמיטע ביי דער "רע"ן, צו פּאַרשן די אויפפירונג פון זיהל בעת דער "עופות יצוקא" אָפּרעאָציע אין עזה. די מענטשן רעכט קאָמיטע פון דער "רע"ן איז דאָן גוט באַקאַנט מיט איר פּינטשאַפט צו ישראלי, און מיט אירע אָפּטע שטעלונגען קעגן ישראלי, האָט וויזעל מיר געוואָנט.

רעדנדק וועגן די לעצטע סטאַטיסטיקס וואָס באַווייזן, אַז דער אַנטיסעמיטיזם איז געשטיגן איבער דער וועלט און פּאַראַנגענעם יאָר 2009, האָט וויזעל געוואָנט: "אויב אוישוויץ האָט נישט אַריסגעהייל די וועלט פון דער פּלאַג פון אַנטיסעמיטיזם, וואָס וועט איר יאָ אַוויסזיילן?"

אין איטאַליע איז וויזעל אויפגעטראַטן פאַר אַ געמינזאַמער זיצונג פון בירדע הייער פונעם פּאַרלאַמענט. וויזעל איז געווען די דריטע פּערזענלעכקייט אויפצוטרייען פאַר אַזאַ געמינזאַמער זיצונג. די אַנדערע צוויי זיינען געווען דער קעניג פון שפּאַניע און דער פּויפּסט.

דער טאַטו וואָס עס האָט זיך געמאַכט גאַי קענעט און תל אביב.

דער "על הטאַטו" גאַי קענעט. ער איז אַ זעקס-און-צוואַנציק יאָריקער תל-אביבער סטודענט. ער שטודירט פּילאָסאָפיע און געשיכטע.

ראשי-תיבות שטריכעלעך), אָבער ס'איז אַ שטאַרק אומגעלומפערטער שריפט=בילד, ארץ אוי ווייט אַז אַן נקודות איז שווער אָפּילו וויסן ווי אַווי מ'דאַרף ליינען: קעצעלעך" אָדער "קאָצעלע" (און אַרומטראַגן זיך מיט נקודות אַ גאַנצן לעבן איז קיין גאַנג ניט).

האַט דאָס ווידער געפירט צו דער עצם פּראָגע: וואָס פּאַראַ דימינורטיוו קען מען, מיט דורך=אָרין צוקלערן צום נאַמען "כ"ץ, אויב מען זאָל עס וועלן בפירוש אויפצייכענען אויף לאַנגע יאָרן? דאָס איז געווען די פּראָגע וואָס דער סטודענט, וועלכער הייסט גאַרינט כ"ץ, האָט געהאַט געפירענט ביי זיין תל=אביבער פּראָפעסאָר, וועלכער הייסט צופּעליק פּראָפּ. כ"ץ (טאַמער גלייכט מען כולל אין צופאַלן...).

האַבן מיר דאַמאָלט געענטפערט אין אַן אימייל=בריוועלע, אַז אַפּשר איז בעסער "קאָצעלע", וויל ערשטנס, ליינעט זיך עס גענוי ווי ס'איז געוואָונען, און ניט מיט צוויי מעגלעכע אַרטיסטירן. והשנית, ווערט קלאַר אַז ס'איז ניט קיין דימינורטיוו פונעם בעל=תו וואָס רופּט זיך אַ קאָץ (ווייל דאָס קען אויף אידיש זיין נאָר און בלויו: קעצעלע מיט אַן עין).

עם גאַנצן אמת מוז מען פונדעסטוועגן מודה זיין. אַז ס'איז פּאַראַדירן אַנגעקומען פון תל אביב די פּראָגע וואָס (מיין קויין) פּראָפּעסאָר דוד. זיי האָט אונדז איבערגעגעבן אין נאַמען פון זיינעם אַ תלמיד, וואָס פּרעגט אָנעט וועגן דימינורטיוו פון כ"ץ, האָבן מיר עס אויפגענומען ווי אַ קשיא בעלמא, אַ פּראָגע וואָס איז שוין כולל אין זיך, ווי ס'איז שוין דער כח הנפלא פון אונדזער אידיש, סיי קירוקן און סיי אַ סך פּרטיקער פּראָגן פון קולטור געשיכטע. ניגונס, און אידישקייט. אמת. דער אַפּרעזע האָט דערמאָנט וועגן עפעס אַ טאַטו, נאָר וואָס, מיר האָבן דאָס ארין פונדעסטוועגן אויפגענומען ווי אַ קשיא סתם, און ניט ווי אַ ש אַ ל ה.

כיכוד קען אַ שאלה אויף אידיש נאָר זיין אַזאַ מיין פּראָגע וואָס קומט פּרעגן וועגן אַ ממשותדיקן ענין, הליכה=למעשהדיק, אָפּילו ווען ס'איז איר ראָס פון טאַטעלעכען לעבן, לאז וואָס הליכה: מען קען אויף אידיש פּרעגן ביים לערער צו מען מעג די היימאַרבעט דערלאַנגען איבעראַכטאַג, און אַ צווייטער מעג דערביי אַנטוואַרענען אַז בעסער ניט פּרעגן, ווייל, אַז מען פּרעגט אַ שאלה איז טרייף, ד.ה. דער ענטפער, וועט זיין זיין, איז אַ סברא בעסער כולל ניט פּרעגן, לויט אַז דעם הולך פון געדאַנקען.)

אויב אירום קערן מיר זיך וואָס עס צו אונדזער איצטיקער מעשה שהיה. אונדז איז לכתחילה גאַרינישט ניט איינגעפאַלן אַז יענער וועט בפירוש זיך מאַכן אַ לעבנלאַנגיקן ריכטיקן טאַטו. אונדז האָט געדאַכט דאָ אַז גייט אין עפעס אַ קיין דינה, און שטיקל אויף לאַמיר אַנאַכפּן: פּורים. איז די וואָך אַנגעקומען אין, זשורנאַל" די יידיש, אַז אַ סטודענט פון תל=אביבער אַניווערסיטעט האָט זיך געמאַכט אַ טאַטו, "קאָצעלע" אויפן אָרעם. אַז ליטוואַק איז דאָך איינגעשפּאַרט. ער מוז די אַז דערגריין.

האַבן מיר, מיט דער פּריינטלעכער הילף פון פּראָפּעסאָר דוד. ש. כ"ץ פון תל=אביבער אויבערשטייעט, אויסגעזוכט דעם בעל=הטאַטו, און געמוען ביי אים פּרעגן, ווי ס'איז איינגעפירט

די ליינער פונעם "אלגעמיינעם זשורנאַל" ווערן פאַרבעטן אַריינישן מיט עלעקטראַנישער פּאָסט ("אי=מייל") זייערע שאלות און ענינים מכה אידיש. מען בעט אַז די בריוועלען זאַלן זיין קורץ און צו דער זאַך, מ'זאל אומבאַדינט שרייבן עטלעכע ווערטער וועגן זיך, און דער עיקר: נאָר און בלויו מיט אידישע אותיות (ניט "אידיש מיט לאַטיינישע אותיות").

דער אַדרעס: dovidkatz@vilniusuniversity.net. צום באַדויערן איז ניט מעגלעך יעדן ענטפערן פּערזענלעך און פּאַרדערמאַר בעט מען אין פּאַרואַיס מחילה.

www.dovidkatz.net
www.holocaustinthebaltics.com

שומרי הדת תשופעלס
SHOMREI HADAS CHAPELS Inc.
3803 14th Ave., B'klyn, N.Y. 11218
(718) 436-8700

א שטרענג ארטאדאקסישער
אלע לוויות דורכגעמאַכט דורך אידן
שומרי תורה ומצוות
מיר ספעציעליזירן זיך אין
קבורה אין ישראל
שנעלע און פינקטלעכע באהאנדלונג

פינחס מאנדעל
PINCHAS MANDEL - VETERAN CEMETARIAN
With over 50 years experience in Kvura in Eretz Yisrael
Serving the North American Public and Funeral Industry
Personal Responsibility Throughout Service
NOT JUST "PAPERWORK"
ORIGINATOR OF THE PRESENT RABBINICALLY APPROVED METHOD
Kavod Hanifur with Mesiras Nefesh and Compassion for the Bereaved
1628 42nd Street, Brooklyn, N.Y. 11204
DAY AND NIGHT PHONE: (718) 851-8925